

TUDOMÁNYVITA, LEGITIMITÁS, SZERVEZETI VÁLASZOK Hozzászólás egy komplex kultúratudományi kérdésfelvetéshez

[DOI 10.35402/kek.2022.2.9](https://doi.org/10.35402/kek.2022.2.9)

Az alábbi írás amennyire „provokatív” szándékú, épp annyira kevésbé összegző tartalmú. Ürügye és vállalt tartalma nem több, mint amennyit egy szakmaközi és intézményes közlésmód megenged, de nem is kevesebb, mint részvétel a kultúrakutatás kortárs irányzatai között a néprajz és kulturális antropológia akadémiai szakbizottságának kialakítását, az ekörüli vitákat és perspektívákat jelző olvasatnál. Olvasat pedig annyiban, hogy két, az MTA Néprajzi Intézetében rendezett szakmai vita egyenként is négy-öt előadójának anyagára épül, ezeket azonban nem kivonatolni, bátran összefoglalni, inkább a lehetséges interpretációkat újrainterpretálni próbálja. Az írások, melyek felolvasása, összefoglalása a vitákon megtörtént, egyenként is kiadós előadások voltak, mindegyikben legalább négy-öt releváns szakmai alpmű interpretációja hangzott el, kiegészítve egyéni mondandóval, saját terepkutatási tapasztalattal, évek óta zajló kutatások kivonatos összegzésével, elméleti továbbépítésével és egymáshoz is kapcsolódó, társtudományi területeken további utakat kereső teoretikus konstrukciók rövid válaszásával. Mindezeket egyetlen szerzői „hallomás”, forrásmunkákra épülő „kivonatolás” alapján felmutatni messze bátrabb kísérlet lenne, mint reflexiókat csatolni melléjük és remélni a továbbolvasást. A teoretikus alapok azonban – láthatóan a résztvevő kutatók reflexiói szerint is – többféle visznek-vezetnek, így az alábbiakban leginkább arra fókuszálok, amit a kultúrakutatás és kritikai elemzés szélesebb hatókörében lehetséges perspektíváknak látok. A résztvevők köre a néprajztudomány, folklorisztika, etnológia, kulturális antropológia és filozófia tudásterületéről jön, nem kevesen közülük az alkalmazott kutatások szférájából is, így az empiria és a kultúraelmélet szerencsés találkozója ígérkezik mindezek kompendiumát formálva. Írásom tehát nem „lezárás”, kibékítő olvasat, inkább egy lehetséges vita folytatását inspirálni szándékozó kísérlet, melyre szélesebb társadalomkutatási körben lehetséges vitapartnereket is érdemes lesz meghívni. Első lépés ugyanis afelé, hogy folytatható legyen egy, a komplex kultúrakutatás nyolcvanas évek végén megkezdődött újragondolása és a napjainkban fölerősödő kritikai kultúraelmélet új teóriáinak

megértése felé megindult vita. A tárgykörben számítottunk ezért a KéK hasábjain a szociológia, kommunikáció-elmélet, médiatudomány, filozófia, praxis-antropológia, alkalmazott antropológia, európai etnológia és rokon tudáságazataik képviselőinek hozzászólására, vitatkozó anyagára is.

Elmélet, ha önreflexív

A komplex kultúrakutatás (leginkább a Miskolci Egyetem akkoriban frissen létrejött, Kunt Ernő vezette kulturális és vizuális antropológia tanszékének szervezésében), s valamivel előbb az MTA (akkor még) Néprajzi Kutatócsoportjában Niedermüller Péter kezdeményezésével megindult szellemi „importja” ténylegesen az európai folklorisztika készítésére és a hagyományok mentését, feltárását és gyűjtését feladatának tekintő kortárs Volkskunde-kutatások nyomán kezdődött (talán). De előzményeihez tartozik az amerikai szimbolikus antropológia aktuális tézisei körül kialakult interpretációs vita (ki a „szerző”, szerzőtárs-e a megkérdezett bennszülött és saját interpretációját további interpretációk felé segítő „adatközlő”, avagy kié a textus végül is, szabadon érthető-e vagy forrásközlés terén is szuverén jogokhoz kötött, lehet-e textust értelmezni kontextusok nélküli mezőkben stb.), de a francia kutatáskritika is szárnyakat kapott a Lévi-Strauss művek körülötte más irányzatok értelmezési mezőiben, s a német történelmi kultúraelmélet ugyancsak új irányok keresésére szánta el magát, meg a brit antropológia egyes iskolái szintűgy önértelmezési és kortárs kritikai vitákba merevedtek egyidejűleg. Egyszóval az, hogy a magyar „néprajz vagy antropológia?” klasszifikáló vita nem előzmények nélküli, de fölerősödése kétségtelenül részben nemzedéki alapú, módszertani, szemléletirányok közül is újabbakat választó tónusú maradt, a nyolcvanas évek végétől már nem volt mellőzhető kérdéskör. A részletek gazdagon feltornyosultak tehát ekkor, főképp a miskolci *Komplex kultúrakutatás*

konferencia (1992) kapcsán,¹ majd a következő években az *Ethnographia*, a *BUKSZ* és a *Replika* oldalain is folytatódtak a szemlézések, vitaszempontok és definíciós kísérletek, a Néprajzi Múzeum is „BUKSZ-vitát” rendezett ekkor a felmerült vitaszempontok újragondolása érdekében.² A permanens vita semmiféle „lezárást” nem kezdeményezett, sőt, évtized múltán újrafeltöltött kérdésekkel ismét (ugyanott és ugyanúgy) újabb konferencia követte,³ majd sokak szakmai publikációi között ismételt visszatérések, reflexiók övezték a tárgykör elemző bemutatását és a megértési alakzatok képviseletének intézményes változatait. Ebben a néprajzi, antropológiai, szociológiai, kommunikációs, elméleti és empirikus szempontok kavalkádjá, vegyes megjelenése volt a természetes „újraértelmezési” mező, mégpedig eltérően az akadémiai, egyetemi, miskolci-pécsi-budapesti szférákban, idővel pedig már a legtöbb, a kulturális antropológiát szaktárgyként bevezető egyetemi és főiskolai miliőben is.

Ezt az egykori vitát a mostani újabb teoretizáló kérdésselvetések részint említették is, de több téren meghaladásukat kezdeményezték a releváns, mainál is maibb, konstruktív és gyakorlatias felhasználási metódusokat előnyben részesítő megoldásokkal.

A „kihívó” elsősorban Mészáros Csaba volt, aki a társadalomtudományok területén evidenciává

1 *A komplex kultúrákutató dilemmái a mai Magyarországon: az antropológiai megközelítés esélyei.* Társadalomtudományi helykereső konferencia a Miskolci Egyetem 1992. november 6-7., a budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem Kulturális Antropológia Programja, a pécsi Janus Pannonius Tudományegyetem Kommunikációs Tanszéke és a Miskolci Egyetem Kulturális és Vizuális Antropológiai Tanszéke szervezésében. Szerk. Kunt Ernő, Szarvas Zsuzsa, Miskolci Egyetem, Miskolc, 1993. (A Kulturális és Vizuális Antropológiai Tanszék füzetei), 1993., 147 oldal.

2 Több érdemi összefoglaló látott napvilágot a *Replika* 13-14. számában Niedermüller Péter, Biró A. Zoltán, Fejős Zoltán, Kuczi Tibor, László János, Mohay Tamás, Pléh Csaba, Voigt Vilmos, Vörös Miklós, Werner Oswald és Karády Viktor tollából is ugyanitt – lásd online: <http://www.replika.hu/replika/13-14>

3 A II. tematikus konferencián (2003) a magyar kultúrákutató neves képviselői hat szekcióban adnak elő, többek között Niedermüller Péter, Hofer Tamás, Fejős Zoltán, Sárkány Mihály, Kapitány Gábor, Gyáni Gábor, stb. A fő témák: ökológiai antropológia, feminista antropológia, asszimiláció, migráció, etnicitás, a kép antropológiája, alkalmazott antropológia. programja elérhető itt: <http://inka.kvat.uni-miskolc.hu/dilemma2.pdf>

vált Kuhn-i paradigmaváltás továbbgondolásával tett kezdő lépéseket egy komplexebb, a maga pragmatikus oldalán gyakorlat-orientált, és a hipotetikus bázist további elméleti dilemmákkal gazdagító tanulmányában, melynek rövidített és PPT-formában illusztrált változatát itt most biztosan nem fogom tudni érdemben megjeleníteni. Erre még ugyanabban a szakterületi eszmecsereben, az MTA Antropológiai Munkabizottság első szakmai vitanapja alkalmából 2021.XI.16.-án az MTA TK Bölcsészettudományi Központjában több felkészült hozzászóló tett hozzá további vitatkozó, pontosító, saját verziót megfogalmazó előadásokat, melyek „kivonatolása” nem lenne méltó eljárás itt, hiszen megmunkált teoretikus közelítésekről és áttekintésekről volt szó, melyek önálló szellemi alkotásként az *Ethnographia* hasábjain megjelenésre is számíthatnak. Alábbi soraim mindezekhez csupán adalékok, melyekre a helyszínen és online bekapcsolódott szakmai kör előtt már nem keríthettem sort. Közreadnom mégis érdemes, mert a vitatkozásnak és továbbgondolásnak akkor van esélye, ha szélesebb kör is érintettnek érzi magát és reflektál az elhangzottakra.

Persze, a hozzászóló joga szükségképpen kített egy kettős presszióknak. Egyfelől megvan a látszólagos szabadsága a témakör(ök) érintését, súlyozását illetően, de ezeket túl sem haladhatja, el sem érdemes térítenie. Másfelől az illendőségi keretek okán messze nincs annyi „tánctere”, mint az előadóknak. Ezeket magamra is érvényesnek tartom, ezért igyekszem rövid és „kivonatos” lenni. *Minden előadónak köszönöm egyetértésre és továbbgondolásra szánt szövegét*, s biztosra mondhatom, hogy ezek apró töredékre sem fogok tudni érdemben reflektálni. Minden előadóval egyetérték számos kérdésben, s mind egyiktől különbözöm egy más nézőpont okán. S előre bocsátva hozzászólásom summázatát, igyekszem jelezni: eltelt egy idő, mire érdeme szerinti helyre raktam Sárkány Mihály vitaindító szavait a tudományos pályán valamikor elkövetkező összegzési-mérlegelési szempontból, a művelhető tudomány adott korszakáról, de meglehetősen igazát látom most már. Esetemben főként abban a rövidre fogható képletben, hogy vannak helyzetek, amikor a kérdésselvetések már nem szakmai életút-képletek rendezéséből állnak csupán, hanem az előadók megnevezte paradigmaváltás elfogadásából, s én ennek lényegét most egy generációváltás eljövételében látom. De az értelmezés örömeinek apró nüanszait tekintve megannyi más szempontot is érvényesnek/lehetségesnek tekintek, ezekről szólok alább néhány bekezdésnyit.

Elsőként a tárgyköréről. Nem lehet egyedi meg-látásom, s többen is mintha hangot adtak volna annak, hogy a néprajz/antropológia, etnológia/etnográfia, folklór és Völkerkunde, vagy európai etnológia és komplex kultúrakutatás (összehasonlító vagy öntörvényű) törekvéseinek európai (tágabban euro-amerikai és amúgy meg nemzetközi) trendjei a nevezékek, rangok, státuszok, elsőbbségek, identitások területén nemcsak évszázadosak, küzdelmesek és talányosak is sokszor, de mintegy fölöslegések amúgy. A szaknyelv, a feladatok, kutatási trendek, módszerek, divatok és szertartások sokasága minden leegyszerűsítést lehetővé (és sokszor egyúttal fölöslegessé is) tesz, ám talán nem ez a kulcskérdés – ma már és itt/most. Irígyem Sárkány Mihályt, aki a maga rangjával és vitathatatlan pozíciójával nemcsak megengedheti magának, hogy utaljon a „minden kutatót élete bizonyos szakaszában belátásra készítető” állapotra, amikor már részint nem érdemes ilyesmin rágódni, részint Ő maga az egyik példája annak, hogyan lehet a köztes terekben (is) antropológiáért és néprajzért, kultúrakutatásért és rokon diszciplínák tudásterületeiért egyaránt értelmesen küzdeni, de aki ebben eredményes is lehetett – s nem csupán kötetivel és életművével, nemzetközi rangjával és többes intézményi kötődéseivel, hanem – a néprajz és antropológia akadémiai rangjának megteremtéséért elvégzett, Vargyas Gáborral közös, Hofer Tamást is követő kreatív munkájával együttesen. Viszont a kor- és státusz-elnökség ugyanakkor már nem ugyanaz számára, mint egykoron volt mások számára (lásd a néprajzon belüli irányzatos viták, az etnográfia, folklór és társadalomkutatás régóta tartó marakodásait, akadémiai elfogadottságukat, lehetséges tudományfejlesztési stratégiáik különbségeit és képviselőik ilyen-olyan rangját!), s nem egyképpen kínált érvényesülési terepet a legális akadémiai közalkalmazotti státuszú kutatónak és egyetemi oktatónak akkor, mint ma vagy holnap. A verseny tehát úgy és ott, akkor és régtől a kíméletlen harcban is folytatódik, nem csupán a szakkutatói identifikációkban, hanem a megszólalás jogában és érvényességében is.⁴ E belátással együtt is úgy vélem, Sárkány Mihály nem arra utalt indító szavaival, hogy tán nem lenne képes belátni az immár keserűen „paradigmatikus” talányok állapotát és lényegi kényszereit, hanem inkább arra, hogy a státuszharok főképpen a jövő nemzedékeire maradnak, s ebbe a kor vagy rang már egyre kevésbé szól bele. Viszont ami még beleszól, az a kutatók vállalt vagy szimbolikus közösségének válasza, ön-reflexiója, nyilvánosság előtti megmutatkozása, sőt

küldetés-vállalása és kényszerűen, kívülről szabályozottan pragmatikus tárgyterületek felé fordulása továbbra is. És emellett főleg a kutatásokkal hitelesített tudásterület méltó önmegjelenítése, aminek mostantól immár egyre több lehetősége van az MTA berkein belül is, hiszen az önálló Antropológiai Munkabizottság iránti bizalom ezt tételezi és követeli meg.⁴

Ennek a szakmai innovációnak újdonság erejét és formálójának innovatív szempontjait mindegyik előadó többszörösen is hangsúlyozta. Ez okból is az első, amit a prezentációk közös jegyeként értékelnék, az a tudásterületek határainak kérdése, mindenekelőtt az intézményesedés és a legitim megszólalás állapota. Mészáros Csaba alapkérdése is az intézmények felőli öndefiníció volt, s mindhárom hozzászóló ezt követte-kísérte is. Mi több, a nemrég magyarul is megjelent Eriksen–Nielsen antropológiatörténet talán legerősebb vonulata éppen

4 Ide illik talán egy utalás, nevezetesen az MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Néprajztudományi Intézetének 2020. január 23.-án tartott (V.) szakmai vitanapjáról, melynek meghívójában ez állt: „A magyar néprajztudomány kibontakozásától kezdve szoros kapcsolatot ápolt számos más tudományszakkal. Így a hazai néprajzkutatás klasszikusai szinte mind (Jankó János, Herman Ottó, Török Aurél stb.) egy-egy másik tudományágban is maradandó örökséget hagytak maguk után. A jelen konferencia célja az, hogy áttekintse a kortárs néprajztudomány helyzetét és kapcsolatait azokkal a társtudományokkal, amelyekkel az utóbbi évtizedben számottevő mértékben együttműködött. A néprajztudomány tudományközi helyzete folyamatosan változik. Egyes tudományágakkal (mint például a fizikai antropológiával) szinte teljesen megszűntek a kapcsolatai, másokkal (pl. az ökológiával) lényegesen megerősödtek. Számos kérdést vet fel a hazai néprajztudomány pozíciójával kapcsolatban az is, hogy mára a kulturális antropológiától nehezen elválasztható módon létezik. A néprajztudományi műhelyek működése ma már elképzelhetetlen antropológiai ismeretek és antropológusok nélkül. Ez a kettősség nemcsak a néprajz és az antropológia viszonyának és együttműködésének folyamatos tisztázását követeli meg, hanem azt is, hogy a tudományközi diskurzusok hálózatában értelmezést nyerjenek az antropológia és a néprajztudomány közös és eltérő sajátosságai. A konferencia célja az, hogy valódi párbeszédet hozzon létre néprajzkutatók és olyan nem néprajzkutatók között, akik munkájuk során gyakran támaszkodtak a néprajzi/antropológiai szakirodalomra, és jelentős tapasztalatot halmoztak fel néprajzkutatókkal való együttműködésük során. Minden együttműködés – amellett, hogy kölcsönös haszonnal jár – egyúttal kérdéseket is vet fel. A közös kutatási tevékenységek tapasztalataira alapozva ezeket a kérdéseket kívánják mérlegre tenni a konferencia előadói”.

a szaktudomány történetében a térnyerés és intézményesülés ugyancsak. Ennek – a valahol és mindenkor a tudásterület részbeni történeti hangoltságát sem feledve – érdemes tudatában lennünk a kérdésfelvetéseink retrospektív jellegének felmutatásakor, amely a Lakatos-féle rendszerben ugyancsak a másság tudományának leíró szándékaival elegendes, részben persze szűkítő is. Sőt, ez nem csupán az akut kutatási programok (Mészáros említette) vagy az alkalmazott antropológiai státusz és pozíció (Lajos Veronika, Biczó Gábor, sőt Tuboly Ádám is érdemben érintette) kérdéseire érvényes, hanem úgy látom: a retrospekció szükségképpen átír, új nevet formálva is pragmatikus térfelre viszi a kutatói tájékozódás zónáit, sőt intézményeit is. Szerintem ezekben és a tudományág művelésében a cselekvések, a tettek eredményei a meghatározóbbak, s akkor is, ha mindvégig kérdés marad a vitában, hogy valaminő törvényt keresünk-e inkább, avagy példákat, melyeket azután a tudományművelés érdekében általánosítunk is.⁵ Lassan valóban alapvető igény lesz már, hogy a tudományterületek közötti (Mészáros, Lajos és Biczó által is kiemelten tárgyalt) interaktivitást, no meg a tudáshálózatok közötti versengő kapcsolatokat is megkíséreljük fölmérni (a Tuboly Ádám is javasolta, számos külföldi változatban már ismeretes) „az antropológusok antropológiája” körkép jegyében – és fejlesztő szándékú intézményesülés hasznával is. Valóban, ha a konvencionális terepre mint „mezítábas” kutatók gondolunk, ott nem okvetlenül kap szerepet, de a „nagy rendszer” egésze szempontjából bizony meghatározó lehet a „tudományműködés mint terep” megismerő feltárása – s ebben Mészáros Csaba elemző írása kulcsfontosságúvá lesz/lett. Ebben – itt had emeljem előre hozzászólásom egy lényegi pontját – a Lajos Veronika tanulmányaiban is több verzióban megjelenő „praxis-antropológia”, vagy Biczó Gábor kötetében (A „Mi” és a „Másik”, vagy akár a *Hasonló a hasonlónak...*) hangsúlyozott tudományközi kölcsönhatások egész bonyolult rendszere is szerephez jut – de leginkább az egyes tudáságazatok aktuális státusza szempontjából...! Ennyiben a Mészáros megidézte helyzet (a belülről nézve vetélkedés, kívülről látva szimpla futóverseny képlete, a magelmélet és a külső hatások viszonyrendje) releváns ugyan – de érdemes tudatában lennünk annak is,

hogy mindezeket Mi Magunk konstruáljuk! A tudományos „tények” konstruálásában a tudás mint episztemológiai és egyúttal névadó szereplehetőség azonban nemcsak közös konstrukció, hanem a „dolgok” és a kutatók mindenkori viszonyát is meghatározó kényszerhelyzet, melybe metodológiai törekvések, irányzatok és iskolák olykor egymást üldözik bele „külső hatásként” is. Magam ennek ha „résztvevő megfigyelője” vagyok is valamelyest, az ellenkező stratégiák fontosságát sem hagynám ki: a külső befolyás (itt értve akár az akadémiai szintek meghatározó-kényszerítő vagy pragmatikus-szorogató hatásegységét) – szerintem – csakis akkor fogadható el kutatói és személyes szinteken, ha a kutató hajlamos ezek tágítására, sajátos felhasználására, de akár megkerülésére is. A kutatói szerepfelfogásban én az egyedi, kreatív, „partizán” eljárásokat pártolom legszívesebben, melyek nem csupán alkalmazkodnak, hanem áthatják, sokszorozzák, olykor megkerülik vagy át is ugorják az intézményes kényszereket, s éppen ez adja túlélési esélyeiket is. Ha Mészáros igazát elfogadom (a hat pontjának logikus és áttekinthető igényével), akkor ebből számomra a határmegvonások játszmaínak várható eldurvulása, idővel pedig új struktúrákba illeszkedő változatai a beláthatónak tűnő verziók. Viszont a klasszifikált (Kuhn-i) paradigma mint keret nem „a tudomány” forradalma révén jön létre (vagyis nem kívülről, mert ez lenne a rosszabbik változat!), hanem a belső igény innovatív válasza révén – s ez az, amit Biczó Gábor, Lajos Veronika vagy Tuboly Ádám előadásai is intenzív javaslatként kihallok. A „virágzó” vagy „progresszív” problémaeltolással érvelő rendszerekben immár nem „a régi” és „az új” ismeretek megkülönböztetéséről szól a purparlé, hanem integrálásuk mikéntjéről és közös energiáik praktikus felhasználásáról is – egyszóval nem a „hanyatló” vagy „degeneráló” régi tudás progresszív kihajtásáról kéne gondolkodnunk, hanem ezek meglévő vagy kiküzdhető, harmonikus összhangjának új kompozícióiról, hibriditásáról.

Csupán formális és aprócska példa erre, melyre Lajos Veronika Kuhn 21 paradigma-fogalmának megidézése, az „operacionalizálás” szándékának olykor vészes tudományos közéleti eluralkodása készlet: ha a cselekvő közösség primátusából indulok ki (lett legyen ez etnikai vagy kulturális kisebbség, helyi társadalom, mérvadó családi kapcsolatháló, értékrendet előíró szokásnorma, stb.), akkor a tudósközösségnek is efféle kéne alkotnia, hiszen a szituatív és szintetizáló szerepek itt tudnának a legintenzívebben érvényesülni. (Látnivaló példa volt az ELTE

5 Izgalmas elméleti küzdelem megjelenítése olvasható Gyökér Róbert fordításában: Baba, Marietta L. – Carole E. Hill 2012 Globális összefüggések és a praxisantropológia a 21. században. *Replika*, 103 (2017/3. szám):143-156. Online: <http://www.replika.hu/replika/103-b4>

BTK-n belüli „folklore” és „kulturális antropológia” tanszékek párbeszédhiánya három évtizeden át, de akár a szegedi vallásnéprajz és valláskutatás megket-
tőződését, a debreceni vagy pécsi megosztottságot is példaként hozhatnám...). A kreatív megoldások viszont olykor a „diszciplináris inkoherencia” területére vezetnek, aminek éppen az MTA jelenlegi helyzete és az akadémiák látványos sokszorozódása is keretfeltételei – épp ezért hangsúlyoznám a Biczó által is kiemelt kutatói szereptudat, a közvetítő státusz és a (szerintem mindig lehetséges, mert emberi!) interakciók fontosságát, amely mintegy ki is használhatná a kívülállók szemléleti zűrzavarát arra, hogy a belülről köreit erősítse és „reflexív tudatosság” (Biczó) méltó szintjére emelje. Ez azonban nem (programos vagy aktuális) paradigmaváltások, hanem sokkal inkább kutatói, oktatói, tudásterületi kölcsönhatások kérdése lenne. Viszont Biczó szimplifikáló képletét – hogy a „mi/t” a néprajz tereuma lenne, a „hogyan” pedig az antropológiáé –, túlegyszerűsítésnek vélem, minthogy e kettő minden egyes kutatásban, elgondolásban, cselekvésben, tervezetben, életműben és tudásterületi kölcsönhatásban a visszahatások tömegével van körülveve (de hát ezt Biczó nálam pontosabban is leírta, illusztrálta nem egy esetben...!). Éppen így, talán kicsit látványos kérdésfelvetés tónusára emlékeztetőnek érzeltem Mészáros Csaba jelzését a néprajztudomány „utolsó órája” helyzetéről – én kezdetektől inkább a néprajz/etnográfia és antropológia/etnológia hatáskölcsonnőségéről gondolkodtam kitartóan, s teszem mindezidáig is. A néprajztudomány kétségtelen aktuális helykeresési stádiumban van (évek óta..., a fentebb jelzett V. helyzetértékelő konferencia is két évvel ezelőtti!), de a kutatók maguk a sokféle önkép és öndefiníció mellett és ellenére is elvégzik a maguk dolgát, csak hát a főirány (alapvető paradigmaváltás?) még a kutatás legfőbb tárgya egy idő óta...

Kicsit túlírtam... S ahelyett, hogy az egyes előadások, összegző problémafelvetések egyenkénti kérdéskörébe belekapnék (kevés itt a tér a kifejtéshez, csak „margináliákat” kockáztatok meg ehelyütt...!), röviden összefoglalom hozzászólásom lényegét az amúgy sem lezárható elmetorna néhány momentumáról.

- Az egyes „paradigmák” tegnapi vagy mai szakirodalmi kihívásai lehetnek megnyugtatóak és kihívóak is, arra azonban nem alkalmasak, hogy rendszerünkkel helyettesítsük vagy fölülírjuk a múltat, a metodológiákat,

az önértékelési szempontokat, a pragmatikus piaci részvétel kihívásait. Ezeket együtt látni éppoly előkelő gesztus, mint egyes kulcsszavaknak, tetszetős fogalmi képletnek vagy legfrissebb imponáló tanulmányok alárendelni mindazt, ami saját tudástörténeti előzménye az antropológiai-néprajztudományi ismereteknek.

- Az eltérő aspektusú megközelítések szerepét nem a karcos megkülönböztetés, hanem a lehetséges partnerség partfalai között kéne belátni törekednünk.
- A módszertani „viták” sokszor csak másságok ragozásai, holott ezek harmóniái sokkal izgalmasabbak lennének. A Csaba javasolta „tudományetudológiai szempontok ... genealógiájának vizsgálata” leginkább elidegenült úri passzióknak tűnik, mert a kívülről totálisan átható, impregnáló befolyásoknak dolgozik. Ehelyett a meghatározóbb hermeneutikai és empirikus körök tudományterületi kölcsönhatásainak cizelláltabb méréséről, megnevezéséről (ha úgy képtesebb: a társadalom- és bölcsészettudományok összhangjáról) kellene elszántabban gondolkodnunk, s valóban nekiállnunk egy „antropológusok antropológiája” áttekintés elvégzésének.
- Egyelőre még örülnünk kellene a létező plurális megközelítések esélyeinek, még mielőtt az egyenirányúsítás hatékonyabban életbe lép az akadémiai szféra önfenn-tartása felől. De nem érdemes feledni, hogy a szaktudomány túlélési kísérlete sem csak akkreditációs javaslatok hangzatosságán vagy praktikus alkalmazási területek birtokba vételén múlik, hanem emberbaráti szándékok még lehetséges érvényesítésén épp annyira. Ezekből egyre több van és egyre intenzívebben, ami alapérték kellene maradjon...!
- Végül (de inkább elharapva, mint lezárva): a jelen „vitát” vagy kreatív találkozót sem „elsőnek” kellene tekintenünk, hanem egy folyamat és idősor egyik állomásának, úton a társadalmi terek felé és a társadalmi tények újabb interpretációs lehetőségei felé.

Legvégül: köszönöm Mindenkinek a hozzászólás lehetőségét – de egyúttal arra is serkentenék, kezdjen vitába bocsátkozni, akinek pontosító szándéka, tisztázó célja, elgondolkodtató szempontja van...!